

İslam
CİLT III **ve**
Yorum
V

İNÖNÜ
ÜNİVERSİTESİ
YAYINEVİ

İSLAM VE YORUM V

III. CİLT

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. Fikret KARAMAN

İnönü Üniversitesi Yayınları: 108

İSLAM VE YORUM V

III. CİLT

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. Fikret KARAMAN

Editörler
Doç. Dr. Harun BEKİROĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Emine GÜZEL
Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre TEMİZ
Arş. Gör. Mehmet Ali YAVUZ

ISBN
978-605-7853-72-1 (3.c)
978-605-7853-55-4 (Tk)

Sertifika No
49391

İsteme Adresi
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
44280 Kampüs / MALATYA
Telefon: (0422) 377 49 97
e-posta: ilahiyat@inonu.edu.tr

Adres
Merkez Kampüs, 44280 Battalgazi MALATYA
0422 377 32 24 e-posta: yayinevi@inonu.edu.tr

Baskı
İnönü Üniversitesi Matbaası MALATYA
Eylül 2021

© Bu kitabın yayım hakkı İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesine aittir. 5846, 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereği herhangi bir bölümü, resmi veya yazısı, yazarların, yayımcısının yazılı izni alınmadan tekrarlanamaz, basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınamaz, hiçbir biçimde, hiçbir yolla çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yazıların ve görsellerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

SELEFİLİĞİN İNTERNET FIKHI: EBU HANZALA GRUBU ÖRNEĞİ (TEVHİD VE SÜNNET CEMAATİ)

Doç. Dr. Ramazan AKKIR

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/rakkir@nku.edu.tr

ORCID: 0000-0002-9516-7385

Giriş

Soğuk savaşın ürünü olarak ortaya çıkan internet, her şey hakkında bilgi sunan ve sayıları gün geçtikçe artan web sitelerine anında ulaşım sağlayan dünya çapındaki bilgisayar ağı olmakla beraber yirminci yüzyılın en önemli teknolojik gelişmeleri arasında yer almaktadır.¹ Bu yeni gelişmenin etkisi her geçen gün artmaktadır.

Bu etkinin nedeni internetin fonksiyonu ile ilişkilidir. İnternet sayesinde gündemden haberdar olma, bilgi alma ve görüş paylaşma, zamanın ve mekânın sınırlarını aşarak hızlı bir biçimde yapılmaktadır. Böylesi fonksiyonlara sahip olan internet, artık hayatımızın en önemli parçası olmuştur.² Dahası internetin kaynaklık etmiş olduğu yeni iletişim *sistemleri*, insan yaşamının temel boyutlarını, zamanı ve mekânı kökten dönüştürmeye başlamıştır. Zaman ve mekân arasındaki sınır belirsizleşmiş, kültürel, tarihsel, coğrafi anlamlar değişmeye başlamış ve internet, değişimin ana manivelası haline gelmiştir.³

¹ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, (Ankara: Bilim ve Sanat, 1999), 345-346.

² T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *İnternet Kullanımı ve Aile*, (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2008), 2-3.

³ Manuel Castells, *The Rise of the Network Society: The Information Age Economy, Society, and Culture*, (United Kingdom: Blackwell Publishing, 2010), 406.

Hayatımızın aslı parçası haline gelen internetin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Farklı iletişim sistemlerinden oluşan bir ağ topluluğudur.
- Geleneksel medyanın tüm fonksiyonlarını fazlasıyla yerine getirmektedir.
- Sosyal, kültürel, ekonomik ve dini fırsatlar sunmaktadır. Yeni imkanlara kapı aralamaktadır.
- Fotoğraf ve görüntü paylaşma, kitap okuma, bilgi kaydetme ve depolama imkanlarına sahiptir. Tüm iletişim teknikleri, internetin dünyasında olağan bir biçimde kullanılabilir.5
- İnteraktif olarak hızlı ve ekonomik iletişim imkânı sunmaktadır.⁴ Böylesi özelliklere sahip olan internetin etkisi her geçen gün artmakta ve hayatımızı kuşatmaktadır.

We are Social grubunun Dijital 2020 Raporu'na göre, dünya üzerinde 4,5 milyardan fazla insan, internet kullanmaktadır. Ortalama bir internet kullanıcısı, günde 6 saat 43 dakika çevrim içi durumdadır. Bir internet kullanıcısı yılda 100 günden daha fazla süre internet ortamında kalmaktadır. Bunun anlamı, hayatımızın yüzde 40'ından fazlasını interneti kullanarak geçirdiğimizdir.⁵

Türkiye'de de durum pek farklı değildir. 2019 yılında Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) yapmış olduğu "Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması"na göre, hayatımızın her alanında internetin etkisi artmaktadır. İnternet kullanımı, 16-74 yaş aralığındaki fertlerde yüzde 75,3 seviyesine ulaşmıştır. Bu oran, 2018 yılında yüzde 72,9 idi. İnternet kullanımı, 16-74 yaş aralığındaki erkeklerde yüzde 81,8 iken kadınlarda bu oran yüzde 68,9'dur. Anlaşılacağı üzere erkekler daha fazla internet ile vakit geçirmektedir. Hanelerin yüzde 88,3'ü de evden internete bağlanabilmektedir. Genişbant ile internete erişim sağlayan hanelerin oranı, yüzde 87,9 seviyesine ulaşmıştır. Buna göre hanelerin yüzde 49,1'i ADSL, kablolu internet, fiber vb. sabit genişbant bağlantı

⁴ Başak Solmaz, Gökhan Tekin, Züleyha Herzem, Muhammed Demir, "İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 7/4 (2013), 24.

⁵ We Are Social, <https://wearesocial.com/blog/2020/01/digital-2020-3-8-billion-people-use-social-media> (Erişim 1 Şubat 2021).

ile internete erişim sağlarken yüzde 86,9'u mobil genişbant bağlantı ile internete erişmektedir.⁶

İnternet olgusu beraberinde yeni durumları ortaya çıkarmış; sosyal ve kültürel alanlarla beraber dini alanda da yeni gelişmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Dini kurumlar veya gruplar tarafından icra edilen aktiviteler sanal ortama aktarılmış, farklı kullanıcılarla doğrudan temasa geçilmiş, dini bilgi daha geniş kitlelere ve daha hızlı bir şekilde ulaşmış ve dini içerikli paylaşımlarla sanal cemaatler oluşmaya başlamıştır. İnternetin etkisi bunlarla da sınırlı değildir. İnternet bir arşiv sistemi olma özelliği de taşımaktadır. Dini toplantı, konferans, seminer, röportaj veya vaaz gibi birçok dini aktivite online olarak kayıt altına alınabilmekte, kaydı tutulabilmekte ve geniş kitlelere ulaştırılabilmektedir.⁷ Tüm bu değişimin arkasında internet kültürü bulunmakta olup bu büyük bir devrimdir.

İnternetin bir diğer özelliği de günümüzde dini veya seküler grupların kurumsal kimliklerini gözler önüne serdiği sanal mekân olmasıdır. İnternetin sunduğu tüm araçları bir araya getirme imkanıyla dini gruplar, ideoloji ve söylemlerini takipçilerine ve grubun dışındaki sempatanlara tanıtmakta; dini grubun vizyonunu, misyonunu veya hedeflerini kamuoyu ile paylaşmaktadır. Ancak dijital ortamda varlık gösteren gruplar, bu mecraların sunduğu interaktif iletişimden ziyade geleneksel tek yönlü iletişim türünü sürdürmeyi tercih etmektedir.⁸

Son dönemde dini gruplar da interneti etkin bir biçimde kullanmaya başlamıştır. Dini gruplar; kendilerini tanıtmak, gruplarına katılımı arttırmak ve mensuplarının da kendi iç dinamiklerini pekiştirmek çerçevesinde bütün kitle iletişim araçlarını kullanmaktadırlar. Bu sayede dini grupların ideoloji ve eylemleri hem kamuoyu ile paylaşılmakta hem de dini grubun kendini konsolide etmesi sağlanmaktadır.⁹

YouTube, merkezi Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Kaliforniya şehrinde olan bir video barındırma web sitesidir. Site, kullanıcılarına

⁶ "Haber Bülteni", <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/OpenPdf?p=LKurzr7WkeNji8U6w1ukl-Uvz60Loclks7sIDzLjf7cmgfWzx7T6a10U88eMOS0LxrD7xLOI6bIYxChAphJV0MxPG7W-Lajwjb1ASeZ7rxJfs=> (Erişim 2 Şubat 2021).

⁷ Halil İbrahim Bahar, *Sosyoloji*, (Ankara: USAK Yayınları, 2005), 88-90.

⁸ Gizem Yakışır, *İletişim ve Propaganda Teknikleri Açısından Dini Gruplar*, (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 136.

⁹ Mahir Kaya, *Dini Sosyalleşmede İnternet ve Sosyal Medya Etkisi*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 58.

video yükleme, izleme ve paylaşma imkânı vermektedir. Üyelik ve üyelik dışı herkesin kullanabildiği, her türlü konuda verilerin paylaşıldığı global bir iletişim ağıdır.¹⁰ Bu küresel iletişim ağı, dini grupların en fazla faydalandığı dijital mecra olma özelliğine sahiptir. “Broadcast Yourself” (kendini yayınla) mottosuyla hem bireysel girişimciler hem de alt kültürler için bir ortam sunan YouTube; dini gruplara sohbet, vaaz ve konferans gibi etkinliklerini grup üyeleri ile paylaşma olanağı sağlamakta, geleneksel mekân anlayışındaki sınırları ortadan kaldırmaktadır.¹¹

Günümüzde Selefi gruplar, medyayı etkin bir şekilde kullanmaktadır. Selefi örgütlerin medya stratejisinde öne çıkan parametreler şunlardır:

- Dijital dünyanın aygıtları, terör ve şiddetin stratejik silahı pozisyonuna yükselmiştir.
- İnternet, sahadaki askeri üstünlük kadar medyada söylem üstünlüğü kurmaya olanak vermektedir.
- Selefi grupların üretmiş olduğu videoların kalitesi oldukça yüksek ve hatta bu videolar uluslararası standartlardadır.
- Selefi örgütler, küresel medya kuruluşlarının gündemlerine etki edebilmekte ve kendi mesajlarını gündemin en üst sıralarına taşıyabilmektedir.
- Selefi örgütler, asimetrik savaş stratejisine uygun olarak ulus devletin bürokratik yapısına karşın medya stratejisini aktif bir biçimde uygulamaktadır.¹²

Gündelik hayatın her noktasında bilginin paylaşılması önündeki engelleri kaldırma özelliği bakımından bir çeşit iletişim devrimi gerçekleştirmiş olan internet, özellikle 1980’li yıllardan sonra hız ve erişim açısından iletişimin kendisini hissettirmesi ile kitle iletişim araçları arasında ayrıcalıklı bir yer edinmiştir. Erişilebilirlik özelliği dolayısıyla dini grupların da tercih ettiği kitle iletişim aracı haline gelmiştir. Bu

¹⁰ Nihat Oyman, “Sosyal Medya Dindarlığı”, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2016), 137.

¹¹ Gizem Yakışır, Vejdî Bilgin, “Dini Gruplar, Medya ve Propaganda: Türkiye’deki Dört Dini Grup Üzerine Göstergelimsel Bir Çözümleme”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (2019), 361.

¹² Emin Salihi-Yenal Gökşun, *Rapor: Deaş’ın Medya Stratejisi*, (İstanbul: SETA, 2018), 10.

sayede dini gruplar, kolay ve etkili bir biçimde taraftar toplamaya başlamıştır.¹³ Bununla beraber dini gruplar da faaliyetlerini ve örgütlenme stratejilerini hem sosyal medya atmosferinde gerçekleştirmeye hem de nüfuz alanlarını genişletmeye çalışmaktadır.¹⁴

1. Teorik Çerçeve

1.1. Modern Selefilik'in Boyutları

“Önce gelmek”, “geçmek” veya “geçmişte kalmak” gibi farklı içeriklere sahip olan Selef kavramı, “Hz. Peygamber'in (s.a.v.) arkadaşları olan sahabe nesli ve onlardan sonra gelen nesil (tabiûn)” anlamına gelir. Selefi, sahabe ve tabiûnun görüşlerine bağlı olan kişiyi; selefilik ise sahabe ve tabiûnun görüşlerine bağlı kalınması gerektiğini savunan zihniyeti ifade eder. Ancak bu kavramsal çerçeve yanıltıcı veya eksik olabilir. Çünkü günümüzde bazı insan ve grupların kendini selefi olarak tanımlaması gerçeği, yeni bir durumdur. İslâm tarihinde 18. yüzyıla kadar kendisini selefi olarak tanımlayan ne bir mezhebe ve dini gruba ne de bu mezhep ve gruba bağlı olduğunu iddia eden insanlara rastlanmıştır. Ancak 18. yüzyıldan itibaren Selefi din yorumu gündeme sıklıkla gelmeye başlamıştır. Artık terminolojik olarak Selefi, Selefiyye akidesinin uygulayıcısı olup selefin yolundan giden ve öğretilerine bağlı olan kimseleri tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır.¹⁵

Bu modern selefi düşüncenin temel parametresini; dinin anlaşılmasında aklın kullanılmasına karşı mesafeli tutum ile sünnete ve selefte önem verme oluşturmaktadır. Menhecini merkezinde ise bidat ve hurafe gibi dine sonradan giren unsurlarla mücadele söylemi bulunmaktadır.¹⁶ Bir çeşit modern Selefilik olarak tanımladığımız bu akım ne homojen bir akım ne de homojen yorumlayıcı bir bakış açısına sahiptir.¹⁷ Siyasi

¹³ İbrahim Yener, “Medya ve Din”, ed. Niyazi Akyüz-İhsan Çapçioğlu, *Din Sosyolojisi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 432.

¹⁴ Muhammed Yamaç, “Sosyal Medyada Dini Topluluklar”, *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 4/1 (2020), 112.

¹⁵ Mohamed Bin Ali, *The Roots of Religious Extremism: Understanding the Salafî Doctrine of Al-Wala' wal Bara*, (London: Imperial College Press, 2016), 43.

¹⁶ International Crisis Group, Indonesia Backgrounder: Why Salafism and Terrorism Mostly Don't Mix?, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-east-asia/indonesia/indonesia-backgrounder-why-salafism-and-terrorism-mostly-dont-mix> (Erişim 3 Şubat 2021).

¹⁷ M. Suat Mertoğlu, “Kaynaklara Dönüş Hareketi: Selefi Bir Talep Mi, Modern Bir Yöneliş Mi?”, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri*, haz. İsmail Kara, Asım Öz

olmaktan öte teolojik bir kategori¹⁸ olarak da tanımlanan bu anlayış, aktivizmden cihada kadar çeşitli yönelimleri de içinde barındırmaktadır.¹⁹

Selefilik, ortak özellikleri olmakla beraber çelişkileri belli bir çerçeveye oturtmaya çalışan şemsiye bir kavram olarak gözükmektedir. Koca'ya göre, Selefi düşüncenin temel özellikleri; Allah'ın sıfatları ve müteşabihler konusunda tevili reddetmeleri, iman ve amel birlikteliğine inanmaları, Kur'an'ın mahluk olmadığını savunmaları, naklin akıldan üstün olduğunu kabul etmeleri, Kur'an ve sünneti eşit saymaları, dini bir kaynak ve otorite olarak Selefi benimsemeleri ve Hilafetin Kureyş kabilesinin hakkı olduğunu savunmalarıdır.²⁰

Ali ise Selefi düşüncenin temel parametrelerini şöyle sıralamaktadır:

- Selefilik, İslam teolojisine ve hukukuna literal yaklaşmaktadır. Bu öğretinin temelinde Kuran'ın literal olarak anlaşılması ve peygamber dönemi geleneklerinin kutsanması bulunmaktadır.

- Selefi akım; dini, sosyal veya politik alanlarda meşruiyetini erken dönem İslami uygulamalarından almaktadır.

- Selefilik, Müslümanların her konuda Kuran'ın orijinal metin kaynaklarına, Peygamber'in sünnetine ve sahih selefin geleneklerine dönmeleri gerektiğini savunmaktadır.

- Selefilik, Kuran ve hadis gibi dini metinlerin Müslümanların hayatının her yönünü düzenlemeye yönelik olduğuna inanmaktadır.

- Selefilere göre dini metinler, insan hayatının çoğu yönünü düzenlemekle kalmaz, aynı zamanda anlamları da Tanrı tarafından belirlenmiştir.

- Selefilik, Hanbeli mezhebinden İbn Teymiye ve İbn Kayyim El-Cevziye gibi belirli âlimleri tercih eder. Değişmezliğin ve sorgulamamanın

(İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları, 2013), 153.

¹⁸ Thomas Hegghammer, "Jihadi-Salafis or Revolutionaries? on Religion and Politics in the Study of Militant Islamism," ed. Roel Meijer, *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*, (New York: Oxford University Press, 2014), 246.

¹⁹ Ali, *The Roots of Religious Extremism: Understanding the Salafi Doctrine of Al-Wala' wal Bara*, 53.

²⁰ Ferhat Koca, "İslâm Düşünce Tarihinde Selefilik: Tarihsel Serüveni ve Genel Karakteristiği", *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi* 1/1-2 (2005), 15.

ötesinde onların görüşlerini ele almakla beraber onların görüşlerine karşı toptancı yaklaşmaz, seçici davranır.²¹

İslam dünyasında ve Müslümanların azınlık olarak yaşadığı Batı dünyasında çeşitli modern Selefi gruplar vardır. Selefilere çoğu, akidevî konularda hemfikirdir. Tevhid ve tanrının otoritesi konusunda ortak bir anlayışa sahip olan Selefilere, İslam'ın veya yaratıcının otoritesinin modern dünyaya nasıl uyarlanması gerektiğini anlama konusunda insan aklının rolünü reddetmekle beraber içtihat, siyaset veya güncel konularda birbirlerinden ayrılmaktadır. Bundan dolayı farklı Selefi düşünce biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede Tarık Abdelhaleem, modern Selefilere sekiz gruba ayırmaktadır;²²

Medhali Selefilere: Yemenli Şeyh Rabi al-Medhali (d. 1931) ve Etiyopyalı Şeyh Muhammed Aman İbn Ali Cami'nin (d. 1930) öğretilerine bağlı olanlardır. Her iki kurucu da eğitimlerini Suudi Arabistan'da almıştır. Mısırlı Muhammed el-Benna ve Ürdünlü Ali al-Halabi de bu anlayışın temsilcileridir. Bir hükümetin laik kanunlarla yönetilmesine izin veren bu akım, Müslüman topraklarındaki mevcut sistemlerin meşru olduğunu ve onlara uyulması gerektiğini savunmaktadır. İktidar olmayı başlı başına bir meşruiyet kaynağı olarak değerlendiren Medhali Selefilere göre, seküler hükümete muhalefet edenler modern haricilerdir.

Nâsırüddin el-Elbânî'ye Bağlı Olan Selefilere: Bu grubun sembol ismi, Muhaddis Nâsırüddin el-Elbânî'dir. Yemenli Şeyh Muqbil el-Wadi de bu grupta yer alan önemli alimlerden birisidir. İslam dünyasındaki yönetimleri meşru gören bu akım, ayaklanma vb. şiddet içerikli eylemlerden öte barışçıl yöntemlerle değişimi savunmaktadır. Onlara göre kişi küfrünü açıkça itiraf etmediği müddetçe kafir olmaz ve öyle nitelendirilemez. Demokratik sürecin işlediği ve oylamanın olduğu sistemler meşrudur. Cihat da pratikten çok teorik bir eylemdir.

Akademik Selefilere: Bu grubun temsilcileri arasında Şeyh Abdurrahman Abdulhalik, Abdurrazik Al-Şayci ve Kuveytli Hamed el-Ali bulunmaktadır. Mısır'da faaliyet gösteren ve Selefilere Mısır'a yayan *Ensar el-Sünnet Hareketi* de bu akıma mensuptur. Daha organize olarak faaliyet gösteren bu grup, siyasi durum hakkında daha net bir vizyona sahiptir.

²¹ Ali, *The Roots of Religious Extremism: Understanding the Salafi Doctrine of Al-Wala' wal Bara*, 61-62.

²² Tariq Abdelhaleem, *The Counterfeit Salafis: Deviation of the Counterfeit Salafis from the Methodology of Ahlul Sunnah Wal-Jama'ah*, (Canada: Al-Attique Publishers, 2004), 16-40.

Yöneticileri, Müslüman günahkârlar olarak algılayan bu gruba göre, Şeriat dışındaki hükümetler büyük bir küfür içindedir.

Abdülaziz bin Baz ve Muhammed bin Salih el-Useymin'e Bağlı olan Selefilere: Adından da anlaşılacağı üzere Abdülaziz bin Baz ve Muhammed bin Salih el-Useymin bu akımın oluşmasında oldukça etkili olmuştur. Suudi Arabistan hükümeti tarafından resmi ulema, müftü ve dini rehber olarak görev yapmak üzere atanan resmi alimlere bağlı olan kimselerden oluşur. Şeriat dışındaki yönetim modellerini küfür olarak görürler. Suudi hükümetinin Kuran ve Sünnet'in samimi bir takipçisi olmakla beraber bazı konularda günahkâr olduğunu iddia ederler.

İhvan Selefiligi: Bu grubun liderleri Sudanlı İsam al-Beşir, Ürdünlü Ömer el-Aşkar ve Şeyh Abdülmecit el-Zindani gibi İhvanı Müslimin hareketinin içinde yer alan kimselerdir. Demokratik sürece daha açık olan bu grup, demokratik sürece katılımın samimi savunucusudur. Bu grup, Müslüman Kardeşler örgütünün öğretilerinden büyük ölçüde etkilenmiştir.

Muhammed Surur'a Bağlı Olan Selefilere: Bu grubun temsilcileri arasında Suriyeli Muhammed Surur, Mısırlı Salah el-Savi, Suudi Arabistanlı Sefer el-Havali ve Salman el-Udah bulunmaktadır. Bu akım, Seyyid Kutup'un siyasi fikirleri ile Vahhabilerin dini görüşlerinin melezleşmesinin sonucunda ortaya çıkmıştır.²³ Ehli Sünnet akidesi ile Selefi anlayışın ortak özelliklerine odaklanmaktadır. Tevhit anlayışına vurgu yapan ve görüşlerini kapsamlı bir biçimde teorikleştirmeye çalışan bu grup, Selefilere arasında en aktif olanlardan birisidir. Cihadı İslam'ın bir parçası olarak gören bu akım, şartların şu an cihat için mümkün olmadığını düşünmekle beraber, dünyanın farklı coğrafyalarında cihat eylemine katılanları da harici olarak nitelemekten uzak durmaktadır.

Muhammed Kutup'a Bağlı Olan Selefilere: Selefin metodolojisini ve anlayışını takip eden bu grubun temsilcileri, Muhammed Kutup, Mısırlı Abdul Mecid el-Şazli ve Kuveytli Şeyh Gazi el-Tewbeh'tir. Bu grup Selefi düşünce ve metodolojiye bağlı olmakla birlikte daha çok Mısır'ın İhvan'ının görüşlerine bağlıdır.

Cihadi Selefilere: Günümüzde bilinen birçok temsilcisi olan bu Selefi grup, cihadın gerekli ve günümüzde uygulanabilir olduğunu

²³ Ali, The Roots of Religious Extremism: Understanding the Salafi Doctrine of Al-Wala' wal Bara, 55.

savunmaktadır. Düşmana karşı cihadı savunan bu grubun örneği el-Kaide örgütü olup cihadı küresel bir aktiviteye dönüştürmüştür.

Terör üzerine yapmış olduğu çalışmalarla tanınan Wiktorowicz ise Selefleri püristler, politikacılar ve cihatçılar olmak üzere üç gruba ayırır. Püristler, eğitim ve propaganda yoluyla inancın saflaştırılmasına, pekiştirilmesine odaklanır. Siyasetin sapkınlığa neden olduğunu savunan püristler, şiddetsiz yayılmayı savunmaktadır. Politikacılar ise inancın siyasi alanda uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Sosyal adalet ve tanrının yasama hakkı politik alanda ortaya konulabilir. Militan bir yaklaşımı benimseyen Cihatçı grup ise mevcut durumun şiddeti ve devrimi gerektirdiğini savunmaktadır. Ortak bir inanca sahip olan bu üç grup, çağdaş dünya ve beraberinde gelen sorunlar hakkında farklı açıklamalar yapmaktadır. Bundan dolayı Selefî düşüncedeki ayrılık inanç ile ilgili değil, bağlam veya olaylara verilen cevap ile ilgilidir.²⁴

1.2. Religion Online/Dini Çevrimiçi Teorisinin Boyutları

Son yirmi yılda telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerinin buluşmasıyla, dünya ölçeğinde bir bilgisayar ağları sistemi ortaya çıkmıştır. Bu ağlar, birbiriyle iletişim kurmak isteyen insanlar tarafından heyecanla benimsenmiştir. Özellikle internet, iş dünyasının, entelektüel, siyasal ve sosyal yaşamın önemli bir aracı haline gelmiştir. İnternet, bireylere ve dini gruplara kendilerini geniş ve farklı bir izleyici topluluğuna sunabilme imkânı vermektedir. Bunun yanı sıra dini içerikli vaazlar banttan veya canlı yayımlanabilmektedir. Tartışma odaları, e-posta veya web üzerinden sanal dünyanın atmosferinde dolaşıma girmektedir.²⁵ Bu durum beraberinde dini anlayış alanında büyük bir değişimi meydana getirmektedir.

İnternet ortamında ortaya çıkan farklı din anlayış biçimlerini ayırt etme çabasıyla Christopher Helland tarafından “Dini çevrimiçi/Religion online” ile “Çevrimiçi din/Online religion” ayrımı yapılmıştır. Dini çevrimiçi; internetin bilgilendirme, iletişim, propaganda ve benzeri niyetlerle kaynaktan alıcıya doğru tek yönlü bir iletişim aracı olarak kullanılması anlamına gelir. Dini çevrimiçi, din adamlarının web siteleri ya da bloglar aracılığıyla kendilerini ve düşüncelerini doğrudan aktarmaları şeklinde

²⁴ Quintan Wiktorowicz, “Anatomy of the Salafi Movement”, *Studies in Conflict & Terrorism* 29/3 (2006), 208.

²⁵ Gary R. Bunt, *Islam in the Digital Age: E-Jihad, Online Fatwas and Cyber Islamic Environments*, (London: Pluto Press, 2003), 13.

gerçekleşir. Geleneksel iletişim anlayışı çerçevesinde, tek yönlü olarak internet aracılığıyla dinlerin sunumunu veya herhangi bir dini düşüncenin aktarımını ifade etmektedir. Bu tür sunumda iletişim süreci yukarıdan aşağıya ve birden bir çoğa doğrudur. Bunun yanında dini çevrimiçi, çeşitli dini gruplar ve geleneklerle ilgili bilgilerin ve hizmetlerin sağlanması olarak da tanımlanmaktadır.²⁶ Dijital alanın resmi dini yapılar, kurumlar ve kişiler tarafından dini bir amaç için kullanılması anlamına gelen dini çevrimiçi, büyük ölçüde medyanın din için araçsallaşması, din için kullanılması veya dine hizmet etmesi anlamına gelmektedir.²⁷

Üyelerini dini ritüelleri yeniden oluşturma ve geleneksel meşruiyet sistemlerini atlatma konusunda güçlendiren dini çevrimiçi, dinin coğrafyanın ve zamanın sınırlarını aşmasına fırsat sağlamaktadır. Çeşitli dini gruplar ve geleneklerle ilgili bilgi ve hizmetlerin sağlanmasına kaynaklık eden dini çevrimiçinde; camiler, sinagoglar veya dini gruplar hakkındaki web siteleri bu yaklaşımın göstergelerindedir.²⁸

“Online din/çevrimiçi din” söylemi ise dijital alanın dini olmanın ve din yapmanın bütünüyle yeni yolları için bir temel olabileceği fikrini içermektedir. Burada belirleyici olan din değil; dijital mecranın veya alanın bizatihi kendisidir.²⁹ Çevrimiçi dinde etkin olan internetin bizatihi kendisidir. İnternet üzerinde yaşamın dinsel yönünü öne çıkararak katılımcıları ayin, dua, ritüel, meditasyon ve vaaz için bir araya toplar. İnternet’in kendisi bir kilise, cami, sinagog mevkiindedir.³⁰ Din dilini değiştiren ve yirminci yüzyıla ait olan bu gelişme, Brasher’e göre, dinin geleceğine katkı sunan en önemli gelişmeler arasındadır.³¹

1980’li yılların başlarından itibaren internet, manevi ritüellerin gerçekleştirildiği ve geleneksel dini inançların tartışıldığı bir alan

²⁶ Christopher Helland, “Online- Religion/Religion Online and Virtual Communitas”, *Religion on the Internet: Research Prospects and Promises*, ed. Jeffrey K. Hadden and Douglas E. Cowan, (New York: JAI Press, 2000), 207.

²⁷ Stewart M. Hoover, “Din ve Medya”, çev. Necmettin Pehlivan-Ahmet Yıldız, *Din Sosyolojisi: Çağdaş Gelişmeler*, der. Peter B. Clarke, (Ankara: İmge Yayınları, 2012), 162.

²⁸ Lorne L. Dawson and Douglas E. Cowan, “Introduction”, *Religion Online: Finding Faith on the Internet*, ed. Lorne L. Dawson, Douglas E. Cowan, (London: Routledge, 2004), 7.

²⁹ Hoover, “Din ve Medya”, 162.

³⁰ Jeffrey K. Hadden and Douglas E. Cowan, “The Promised Land or Electronic Chaos? Toward Understanding Religion on The Internet”, *Religion on the Internet: Research Prospects and Promises*, ed. Jeffrey K. Hadden-Douglas E. Cowan, (New York: JAI Press, 2000), 9.

³¹ Brenda E. Brasher, *Give me That Online Religion*, (San Francisco: Jossey-Bass Inc., 2001), 17.

olmuştur. Bu teknolojik gelişimin dinî alanı da etkilemesi kaçınılmazdır. Dini çevrimiçi teorisine göre, online alanda dini çeşitlilik artmaya devam edecektir. Çünkü yeni gelişmeler, programlar ve ağlar ortaya çıktıkça, yeni dini uygulamaların ve alternatiflerinin de ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu bağlamda internet, bireyler ve topluluklar için manevi deneyimi kolaylaştıran sanal bir ortamdır. Bu ortamda manevi bir ağ ile manevi karşılaşmalar ve faaliyetler gerçekleşmektedir.³² Dini içerikli siteler bu ve benzeri işlevleri yerine getirmektedir.

Oliver Krueger'e göre, dini çevrimiçi sitelerin temel fonksiyonları şunlardır:

- Sunum: Dini grupların doktrin ve misyonunu içeren haftalık bültenlerin sunumunu yapmak ve kamuoyu ile düzenli paylaşımlarda bulunmaktır. Dini kurumların, grupların ve doktrinlerin sunumunu içerir.

- İnteraktif iletişim: Dini meselelerin sorulup paylaşıldığı sohbet odaları, misafir defteri, sıkça sorulan sorular ve tartışma panoları gibi interaktif ortamlar oluşturmaktır. Böylece dini temalar üzerine interaktif iletişim gerçekleşir.

- Dini hizmetlerin ücretsiz veya bedelsiz olarak verilmesi: nasihatler, rüya tabirleri ve sanal ritüellere imkân verme gibi dini hizmetler üretmektir.

- Ticari faaliyet: Dini kitap, CD-Rom veya ritüel eşyalarının satışı gibi ticari faaliyetlerde bulunmaktır. Krueger'e göre bu fonksiyonların tamamını içeren siteler olabileceği gibi, tek bir işlevin baskın olduğu siteler de mevcuttur.³³

Kısacası 'Religion online', dinler ve dini gruplar hakkındaki bilgilerin resmî kanallar tarafından sunulduğu ve sağlandığı sanal ortamları ifade etmektedir.³⁴ Yeryüzündeki çeşitli dinlere ait siteler oldukça fazladır ve her geçen gün yenileri kurulmaktadır. İnternet kullanımının yaygınlaşması, sanal ortamda paylaşılan dini bilgi ve hizmetlerin kaliteli hale gelmesi ve farklı insan gruplarına ulaşım demektir. Herhangi bir dini tanıtmak, dini bilgi ve uygulamaları farklı kitlelere ulaştırmak

³² Heidi A. Campbell, *When Religion Meets New Media*, (London: Routledge, 2010), 25-30.

³³ Oliver Krueger, "The Internet as Distributor and Mirror of Religious and Ritual Knowledge", *Asian Journal of Social Science* 32/2 (2004),185; Mehmet Haberli, *Sanal Din; Tarihsel, Kuramsal ve Pratik Boyutlarıyla İnternet ve Din*, (İstanbul: Açılım Kitap, 2015), 48-49.

³⁴ Mehmet Akgül, "Dijitalleşme ve Din", *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi* 17/2 (2017), 216.

için internetin imkânlarından yararlanılmaktadır. İnternetle birlikte din; sesli, sözel, görsel ve sanal iletişim imkanlarını bir arada kullanmaya başlamıştır. Böylece internet; hakikatin açıklandığı yeni bir forum haline gelmiştir.³⁵

2. Religion Online/Çevrimiçi Din: Ebu Hanzala Grubu Örneği

2.1. Selefi Bir Dini Grup Olarak Tevhid ve Sünnet Cemaati

Tevhid ve Sünnet Cemaati'nin kurucusu Halis Bayancuk'tur. 1984 yılında Diyarbakır'da dünyaya gelen Bayancuk, aslen Bingöllü'dür. Babası Hacı Bayancuk, Hizbullah'tan hüküm giymiş olup 2016 yılında tahliye olmuştur. Lise eğitimini Diyarbakır İmam Hatip Lisesi'nde tamamlayan Bayancuk, Doğu'nun farklı medreselerinden ders almıştır. Daha sonra din eğitimini tamamlamak için Mısır'a giderek Ezher Üniversitesi'ne kaydolmuş, 4 yıl 8 ay gibi bir süre Mısır'da kalmış ve fakat eğitimini tamamlayamadan geri dönmek zorunda kalmıştır. Mısır'da faaliyet gösteren İhvan-ı Müslimin'e, Selefilere ve geleneğe mensup insanlarla tanışan Bayancuk, çeşitli hocalardan ders alarak eğitimini tamamlamayı tercih etmiştir. Kendi ifadesi ile hayatının her alanına Kur'an ve Sünnet ile yaklaşan insanlara yakın olmaya başlamıştır. Onların derslerine katılmış ve onlardan istifade etmiştir.³⁶

Ezher Üniversitesi'nde eğitim görmek amacıyla Mısır'a giden Bayancuk, "Tağutların kontrolünde, onların onay verdiği Bel'amların gözetiminde bir eğitim" olduğu için Ezher'de eğitim görmeyi reddetmiş; bunun yerine mescitlerde ve özel kurumlarda yapılan ilmî çalışmalara katılmıştır.³⁷ Muhtemelen Mısır'da selefi gruplara yakın olduğu için sıkıntılarla karşılaşmıştır.

2006 yılında Türkiye'ye dönmek zorunda kalan Bayancuk, 2007 yılından itibaren İstanbul'un Fatih ve Bayrampaşa ilçelerinde sohbetlere başlamıştır. Türkiye'nin farklı bölgelerinde Tevhit mescitleri açmaya başlayan Bayancuk, Selefi din yorumunu yaymaya ve kendi cemaatini oluşturmaya başlamıştır. *Tevhid ve Sünnet Cemaati*, genel olarak Selefi anlayışa sahip olduğu görülmektedir.

³⁵ Recep Vardı, "İnternet Kullanıcılarının Dini İçerikli Kullanım Alışkanlıkları", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/28, (2012), 137.

³⁶ "Ebu Hanzala Kimdir? <https://ebuhanzala.kim/biyografi> (Erişim 10 Mart 2021).

³⁷ Biyografi, <https://ebuhanzala.kim/biyografi> (Erişim 10 Mart 2021).

Halis Bayancuk, Ebu Hanzala müstear ismini kullanmaktadır. Ebu Hanzala'nın Türkiye'de duyulması, "El-Kaide Türkiye lideri" olmakla suçlanarak tutuklanmasından sonra olmuştur. 2008'de, 2011'de ve 2014'te olmak üzere üç kez tutuklanarak cezaevine gönderilen Ebu Hanzala, ilkinde 13 ay, ikincisinde 2 yıl, üçüncüsünde ise 10 ay olmak üzere 4 yıl hapiste kaldıktan sonra serbest bırakılmıştır. Ancak bu aşamadan sonra Ebu Hanzala'nın Irak ve Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) Türkiye lideri olduğu iddiası gündeme gelmeye başlamıştır.³⁸ Bundan dolayı 23 Temmuz 2015 tarihinde dördüncü kez, İŞİD operasyonu kapsamında yeniden gözaltına alınmış, tutuklanmış; ancak 24 Mart 2016 tarihinde tahliye edilmiştir.

Beşinci kez 26 Ağustos 2016 tarihinde gözaltına alınmış ve ardından serbest bırakılmıştır. 8 Mart 2017 tarihinde Ankara'da konuşmacı olarak katılacağı panelin valilik tarafından iptal edilmesinden ötürü valilik çalışanlarının "Müşrik" olduğunu söyleyerek "Biz de boş durmayacağız" diyerek tehditkâr bir dil kullanmış; çalışanları tehdit ettiği gerekçesiyle altıncı kez gözaltına alınmıştır. Beş gün sonra serbest bırakılan Ebu Hanzala, 30 Mayıs 2017 tarihinde İŞİD'in üst düzey yöneticisi olduğu iddiasıyla yedinci kez göz altına alınmış ve 7 Haziran 2017 tarihinde tutuklanmıştır.³⁹ Sık sık müebbet hapis istemiyle yargılanan Ebu Hanzala hakkında, 9 Nisan 2020 tarihinde görülen ilk duruşmasında tahliye kararı verilmiş; ancak cezaevinden çıkmadan hakkında yakalama kararı çıkarılmış ve yeniden tutuklanmıştır.⁴⁰ Şu an tutukluluğu devam etmekte olan Ebu Hanzala, cezaevinden cemaatini yönetmeye devam etmektedir.

2.2. Bir Religion Online Olarak Tevhid ve Sünnet Cemaati

Tevhid ve Sünnet Cemaati, 'sadece' Türkiye'nin farklı yerlerinde açmış oldukları tevhid meşitleri ile Selefi anlayışı yaymamaktadır. Bunlarla beraber, Cemaatin ve Ebu Hanzala'nın görüş ve düşüncelerini paylaştığı online siteler mevcuttur. Bunlar;

³⁸ Evrensel, "İŞİD hücrelerinin liderliğini Halis Bayancuk'un yaptığı iddiası doğru mu?" <https://www.evrensel.net/haber/86867/isid-hucrelerinin-liderligini-halis-bayancukun-yaptigi-iddiasi-dogru-mu> (Erişim 12 Mart 2021).

³⁹ Aydınlik, "İŞİD zanlısı Bayancuk'a 7 gözaltı 5 tutuklama 4 tahliye 2 salıverme," <https://www.aydinlik.com.tr/isid-zanlisi-bayancuk-a-7-gozalti-5-tutuklama-4-tahliye-2-saliverme-turkiye-eylul-2017> (Erişim 15 Mart 2021).

⁴⁰ T24, "İŞİD yöneticiliğinden yargılanan Bayancuk'un tahliye kararına itiraz edildi; cezaevinden çıkmadan yeniden tutuklandı," <https://t24.com.tr/haber/isid-yoneticiliginden-yargilanan-bayancuk-un-tahliye-kararina-iraz-edildi-cezaevinden-cikmadan-yeniden-tutuklandi,871809> (Erişim 18 Mart 2021).

www.tevhiddersleri.org,
 https://tevhiddergisi.org,
 https://ebuhanzala.kim,
 https://tevhidmeali.com dur.

Farklı online mecralara sahip olan cemaat, internetin vasıtası ile geniş kitlelere ulaşmaktadır. Bu internet sayfalarının yanı sıra grubun “Ebu Hanzala Hoca” isimli bir de Youtube kanalı bulunmaktadır.

Cemaate göre, internet en önemli davet araçlarından biridir. Günümüz insanı için mesafeyi ve uzaklığı kaldıran internetin birçok faydası olduğunu belirten Ebu Hanzala’ya göre davetçiler tüm dünyaya görüş ve düşüncelerini duyurmaya ve az bir çabayla milyonlara ulaşmaya başlamıştır. İnternet, ilim öğrenmeyi kolaylaştırmıştır. İlim öğrenmek isteyenler, dünyanın öbür ucundaki bir âlimin derslerine canlı katılma imkânına kavuşmuştur. Yine canlı ve ucuz iletişim ve haberleşme imkânı sağlamaktadır. Resmî ve bürokratik işlemler kolaylaşmış ve insanlar ‘e-dünya’ ile işlemlerini evlerinden kolayca yapma imkânı elde etmiştir.

İnternet, dine hizmet eden bir araç olarak oldukça faydalı olabilmektedir. Ebu Hanzala’nın ifadesiyle *“Allah’ın hayra muvaffak kıldıkları bu nimetten hakkıyla istifade etmiş, interneti kendiyile Rablerine yaklaştıkları bir vesile, dinlerine hizmet ettikleri bir araç olarak kullanmışlardır.”*

Ebu Hanzala’ya göre dinin her yeni durum için bir cevabı, usulü veya adabı vardır. İnternet de yeni bir gerçekliktir. Kullanım amacı veya biçimine göre faydalı veya zararlı olabilir. İnternet kullanmanın da bir usulü vardır ve olmalıdır. İnternetin kullanımı konusunda birkaç hususa dikkat edilmelidir. İlk olarak *“Vakıada yapılması yasak olan şeyler, sanal dünyada da yasaktır.”* Ebu Hanzala’ya göre *“Şeytanın internet kullananlara kurduğu tuzaklardan biri, kullanım esnasında şeriat kurallarından azade gibi davranmalarını sağlamaktır. Allah’ın hükümleri sadece gerçek hayatta geçerli değil, aynı zamanda internet ortamında da geçerlidir.”* Gerçek hayatta haram olan gıybet, sanal ortamda da haramdır. Buna uygun davranılmalıdır.

İnternet konusunda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da internet ortamında gözleri harama karşı korumanın zorunluluğudur. Ebu Hanzala’ya göre, internetin kötülüklerinden sakınmak oldukça zordur. Bundan dolayı yalnız olunan ortamlarda internete girmemeye gayret edilmesi, koruyucu tedbirler alınmalı, internet kullanımı yapılan ortamlara hatırlatıcı ve uyarıcı ayet ve hadisler asılmalı, internetin vakti öldürmesine müsaade etmemeli ve internetin kullanım amacı netleştirilmelidir.

İnternet öğretim aracı olabilir; ancak eğitim aracı olamaz. Bu bağlamda Ebu Hanzala, 1983'ten itibaren hayatımıza giren internetin nasıl kullanılması gerektiğine dair bir fıkıh üretmeye çalışmıştır.⁴¹

2.3. Tevhid ve Sünnet Cemaati'ne Ait Dijital Mecralar

Cemaatin ve Ebu Hanzala'nın kendi görüş ve düşüncelerini paylaştığı www.tevhiddersleri.org, <http://tevhiddergisi.org>, <https://ebuhanzala.kim>, <https://tevhidmeali.com> gibi dijital mecralar bulunmaktadır.

Resim 1 ⁴²

Ebuhanzala.kim isimli online site, bu dini grubun lideri olan Ebu Hanzala'nın biyografisinin, makalelerinin, kitaplarının, şiirlerinin ve yapmış olduğu röportajların yer aldığı online mecradır.

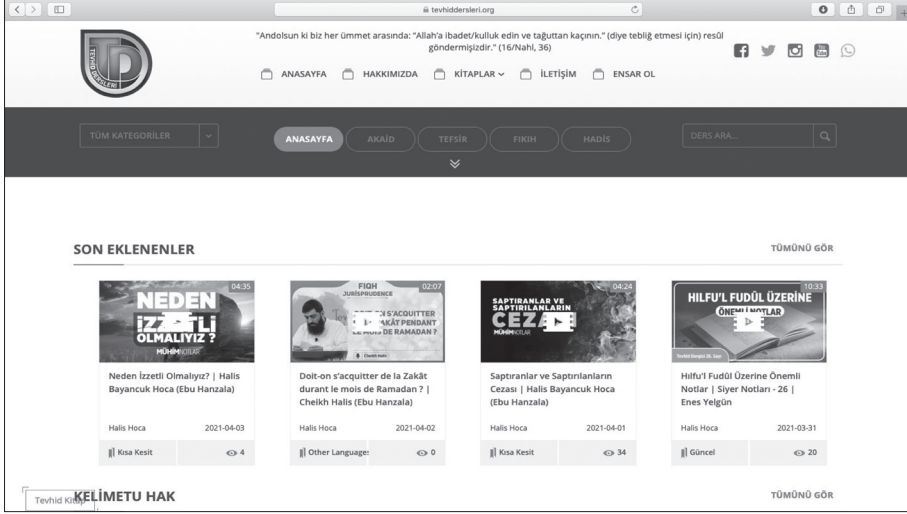
Ebu Hanzala'nın; Laileheillallah, Akaid Dersleri, Kalp Katılığının Zararları, Tüm Resullerin Ortak Müjdesi, Müslümanların Allah'a Karşı Sorumlulukları, Müslümanların Emirlerine Karşı Sorumlulukları, Müslümanların Birbirlerine Karşı Sorumlulukları, 4 Asıl, Güncel İtikad Meseleleri, İhtilaf Fıkhı, Ramazan Mektubu, Tevhid Meali, el-Esmau'l Husna, Vahyin Rehberliğinde En'âm Suresi Tefsiri, Gençlerle Hasbihal ve Tasavvuf

⁴¹ Ebu Hanzala Kim, "İnternet Kullanma Adabı" <https://ebuhanzala.kim/yazi/internet-kullanma-adabi> (Erişim 20 Mart 2021).

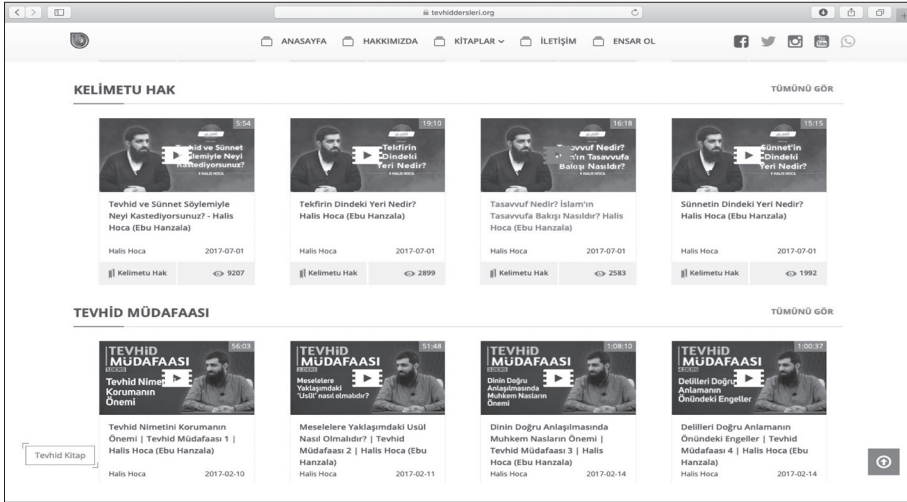
⁴² Ebuhanzala.kim, (Erişim 20 Mart 2021).

isimli kitapları bulunmaktadır. Bu online mecrada Ebu Hanzala'nın kitapları hem online olarak okunabilmekte hem de ücretsiz indirilebilmektedir.

Bunun yanı sıra biyografisi, şiirleri ve farklı kitle iletişim araçlarında yayınlanan röportajları bulunmaktadır.

Resim 2⁴³

Resim 3⁴⁴

43 <https://tevhidlersleri.org>, (Erişim 23 Mart 2021).

44 <https://tevhidlersleri.org>, (Erişim 23 Mart 2021).

Cemaatin en önemli dijital mecrası, *tevhit dersleri* isimli internet sitesidir. Selefî düşüncenin söyleminin ana omurgasını oluşturan tevhit, sitenin ismi olmuştur. Bu site, cemaatin ve liderinin dini veya güncel görüş ve düşüncelerinin paylaşıldığı, selefî düşüncenin ana parametrelerinin ortaya konulduğu bir mecradır. Ana sayfada Hakkımızda, Kitaplar, İletişim ve Ensar Ol kısımlarının yanı sıra Akaid, Tefsir, Fıkıh ve Hadis ile ilgili videoların yer aldığı butonlar bulunmaktadır. Cemaatin tüm görüş ve düşüncelerine ana sayfadan kolaylıkla ulaşılabilmektedir.

Özellikle Ana sayfa kısmında; “Biz kimiz ve Ne İstiyoruz”, “Tevhid ve Sünnet Cemaatinin Misyonu Nedir” ve “Tevhid ve Sünnet Cemaatinin Eğitim Faaliyetlerinin Amacı Nedir?” başlıkları altında cemaatin dini kimliği ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Cemaat temel hedefini şöyle açıklamaktadır:

- Her şeyiyle İslam’a adanıp, hizmet ehli olacak Müslimlerin tespiti, ilmî/ahlaki eğitimi ve irşat edilmesi, Türkiye Müslimlerinin tevhidi duyarlılıkları nedeniyle sıkıntı yaşadıkları eğitim meselesinin çözümüne katkı sağlamak,
- Tevhid ve Sünnet hakikatlerini Türkiye’nin en ücra köşesine ulaştırıncaya dek programlı ve belli bir plan dahilinde ilerlemek,
- Davetin yayılması için meşru olan teknolojik ve iletişim araçlarının tümünü profesyonel ve müstakil kullanacak hâle gelmek,
- Farklı dillere yaptığımız çeviri kitap ve tercüme derslerle başta Avrupa olmak üzere İslam davetinin tüm dünya halklarına ulaşmasına katkı sağlamak,
- Aynı akideyi paylaştıkları Müslimlerle ortak çalışma zeminleri oluşturup ‘Tek Ümmet’ olma, yardımlaşma ve çekişmeme buyruklarını pratize etmek, inanç anlamında yakın olduğu kesimlerle bir araya gelmektir.⁴⁵

Bu sayfadaki en önemli bölümlerden birisi, *Kelimetu Hak Röportajları* başlıklı bölüm olup bu bölümde “Demokrasi Nedir? İslam’ı Hâkim Kılmak İçin Araç Olarak Kullanılabilir Mi?”, “Tevhid ve Sünnet Söylemiyle Neyi Kastediyorsunuz?”, “Tekfirin Dindeki Yeri Nedir?”, “Sizi Cihatçı veya Cihad Düşmanı Olarak İsimlendirenlere Neler Söylemek İstersiniz?”, “Hakimiyet Allah’ındır Ayetini Açıklar Mısınız?”, veya “Bir topluma İslam ya da küfür toplumu denilmesi hangi kriterlere göre yapılır?” gibi on dört veya on beşer dakikalık kısa ve çarpıcı videolar bulunmaktadır. Bu röportajların ortak özelliği, dini grubun ideolojik yapısını veya selefî din yorumunu ortaya koymasıdır. Bu röportajlarda; tevhide, selef, demokrasiye,

⁴⁵ Tevhiddersleri.org, “Hakkımızda”, <https://tevhiddersleri.org/hakkimizda> (22 Mart 2021)

laikliğe, tasavvufa, cihada, tekfire veya sünnete bakış; ayet, sünnet ve Selefî Salih'inden verilen örneklerle meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır.

Resim 4⁴⁶

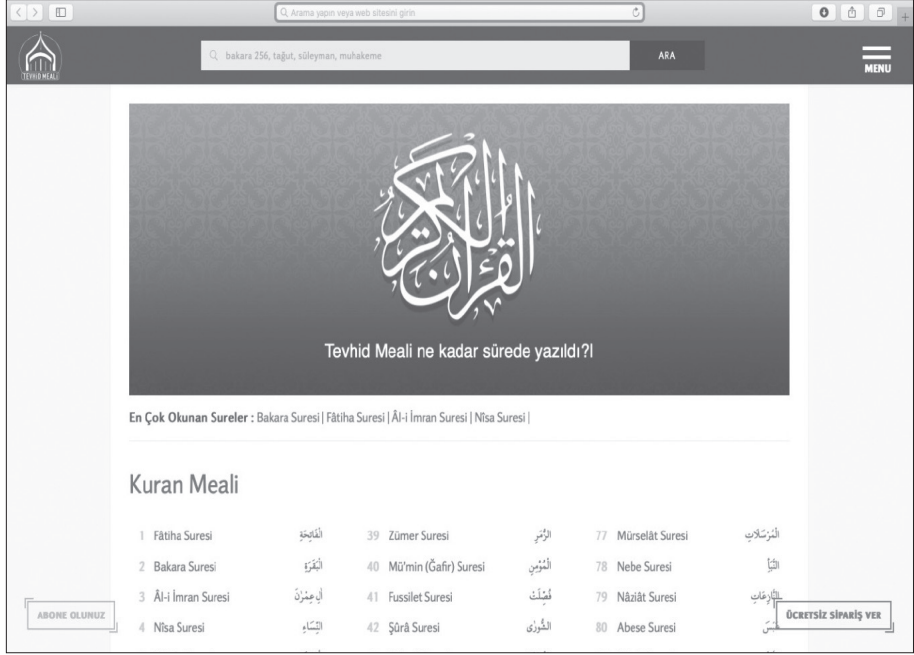
Tefekkürün kalesi olan dergiler; özenle seçilmiş materyali, spesifik hedef kitleye ulaştırmaya yarayan en önemli iletişim araçlarından birisidir. İyi bir mesaj stratejisi ile etkin bir kitle iletişim aracıdır.⁴⁷

Tevhid ve Sünnet Cemaati'nin resmi dergisi, Tevhid'dir. Aylık İslamî eğitim dergisidir. Tevhid Dergisi'nde Ebu Hanzala tarafından yazılan başyazılar; cemaatin bülteni olup akidevî, siyasi, menheci, ahlaki konularda cemaatin düşüncesini yansıtmaktadır. 2012 yılında ilk sayısını yayımlayan dergi, yüz beşinci sayısına ulaşmış durumdadır. Başyazılarını Ebu Hanzala'nın yazdığı dergide Enes Yelgün, Özcan Yıldırım, Yiğit İnan, Ferhat Cura, Ekrem Bulca ve Kerem Çağlar gibi yazarlar bulunmaktadır. Dergide yayınlanan yazılar; cemaatin ideolojik yapısına uygun olarak hakimiyet, cihat, tevhit, selefilik veya tasavvuf hakkındadır. Bununla beraber derginin farklı sayılarında İslam dünyasından farklı yazarlara ait metinler tercüme edilerek selefî okuyucu ile paylaşılmaktadır. Dergi, bir

⁴⁶ <http://www.tevhiddergisi.org>, (24 Mart 2021).

⁴⁷ Fadime Dilber, "Seçmenlerin Kitle İletişim Araçlarından Aldığı Siyasal İçerikli Bilgilerden Etkilenme Düzeyi; Karaman İli Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması", *e-gifder: Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1/4 (2012), 86.

nevi bu dini grup için bir eğitim müfredatı hizmeti görmektedir. Zaten kuruluş gayelerinden birisi de müfredat açığını gidermektir.

Resim 5⁴⁸

Cemaat tarafından yapılan bir online çalışma da meal çalışmasıdır. Bayancuk tarafından 2006 ile 2018 yılları arasında yapılan çalışmanın ürünü olan mealin ismi, *Tevhid Meali*'dir. Meal hazırlamanın temel gerekçesi şöyle sıralanmaktadır:

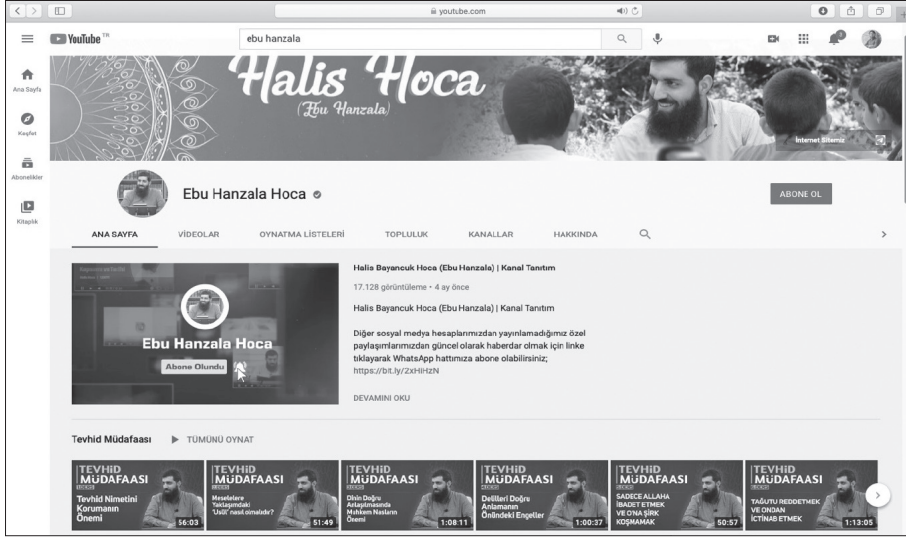
- Mevcut meallerde tevhidî vurgunun yetersizliği.
- Mevcut meallerin birçoğunda tahrifat yapılmış olması.
- Gönül rahatlığıyla herkese tavsiye etme ihtiyacı.

Tevhid Mealinde, İbnu'l Cevzi'nin "Zadu'l Mesir Tefsiri" ile İbni Kesir'in "Tefsiru'l Kur'âni'l Azim"inin temel kaynak olarak kullanıldığı belirtilmektedir.⁴⁹

⁴⁸ <https://tevhidmeali.com>, (20 Mart 2021).

⁴⁹ <https://tevhidmeali.com/mukaddime>, (20 Mart 2021).

Cemaatin ideolojik durumuna uygun olarak ayetler tercüme edilmekte ve selefi din yorumuna uygun bir biçimde açıklamalar yapılmaktadır. Böylece ayetler üzerinden selefi din yorumu meşrulaştırılmaktadır.

Resim 6⁵⁰

Tevhid ve Sünnet Cemaatinin en önemli dijital mecralarından birisi YouTube'dir. Ebu Hanzala'nın YouTube'da 1.709 videosu bulunmaktadır. Oldukça profesyonel bir biçimde hazırlanan ve HD kalitesinde sunulan videolar, oldukça ilgi görmekte ve izlenmektedir. Videolar, 10.000 izlenmeden 750.000'e kadar çıkmaktadır. 8 Aralık 2016 tarihinde YouTube mecrasına Ebu Hanzala Hoca ismiyle katılan Cemaatin videolarının izlenme sayısı 23.597.399'a ulaşmış durumdadır.

YouTube, birçok dini grup gibi Ebu Hanzala grubu için de oldukça etkili bir sosyal mecradır. Profesyonel sunuma sahip olan videoların temel özelliği, ideolojinin etkili ve çarpıcı bir sunuma sahip olmasıdır. Grubun itikadî, siyasi veya toplumsal konulardaki açıklamaları videolar üzerinden oldukça etkili bir biçimde verilmektedir.

⁵⁰ "Ebu Hanzala Hoca", <https://www.youtube.com/channel/UCJKdCugWOjsw1vgaWr-M1yQ/> featured, (Erişim 22 Mart 2021).

Sonuç ve Değerlendirme

Ebu Hanzala müstear isimli Halis Bayancuk tarafından 2011 yılında inşa edilmeye başlayan Tevhid ve Sünnet Cemaati, İstanbul başta olmak üzere Ankara, Bursa, Diyarbakır, İzmir gibi Türkiye'nin farklı şehirlerinde varlık göstermektedir. 2006 yılında Mısır'dan Türkiye'ye dönen Ebu Hanzala, 2006 ile 2011 yılları arasında 'cemaatsiz davet' kapsamında çalışmalar yapmış, 2011 yılından itibaren de cemaatleşme sürecine girmiştir. Tevhid ve Sünnet Cemaati, Selefi niteliklere sahip bir dini gruptur. Bu dinî grup; tevhid, sünnet, davet, cemaat, tekfir vb. söylemlerini ön planda tutmakta ve son dönemde İslam dünyasında kendisinden sıkça bahsedilen Selefi akımının davetçi çizgisine daha yakın durmaktadır. Tevhid ve Sünnet Cemaati'ni Selefi düşüncenin internet fıkhi ve dijital dünya ile ilişkisi bağlamında inceleyen bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Selefi nitelikli dinî grupların oluşumunda grubun kurucu karizmatik bir lidere sahip olması önem arz etmektedir. Bu selefi dinî grubun kurucusu Ebu Hanzala, karizmatik lider tipolojisine uygundur. Hem dinî grup tarafından yönetilen sitelerde Ebu Hanzala hakkında yazılanlar hem de YouTube da yapılan yorumlar bu sonucu ortaya çıkarmaktadır.

- Ebu Hanzala'nın düşünce yapısının oluşmasında, Onun Mısır tecrübesi öne çıkmaktadır. Dinî eğitimini tamamlamak için gittiği Mısır'da yaşamış olduğu tecrübe onu Selefi çizgiye yaklaştırmıştır. Ancak Mısır'da yaşadığı süre içinde kimlerle temas ettiği veya kimlerden dersler aldığı tam net değildir; hala gizemini korumaktadır. Yapılan açıklamalardan onların Selefi karakterli insanlar olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Mısır'ın, Selefi düşüncenin önemli kaynaklarından birisi olduğu belirtilmelidir.

- Ebu Hanzala, inanç ve akide konusunda Selefi akım ile ortak özelliklere sahip olmakla beraber ayrıştığı konular da bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'ye uygun bir Selefilik anlayışı ortaya koymaya çalıştığı görülmektedir. Aslında bu da güncel meselelere yaklaşım konusunda sürekli ayrışan Selefilik yapısına da uygundur. Selefilik, ayrışarak büyüyen bir akımdır.

- Ebu Hanzala grubuna ait olan resmî online siteler ve dijital mecralar incelendiği zaman bu sitelerin Religion online/Dinî çevrimiçi türü siteler olduğu görülmektedir.

- Bu sitelerin temel amacı; bilgilendirme, propaganda ve iletişimdir. Selefi düşüncenin ve grubun ideolojik hüviyetini ortaya koyan bu siteler, yüksek kaliteye ve profesyonelliğe sahiptir.

- Bu dini grup tarafından yönetilen online mecralarda kaynaktan alıcıya doğru tek yönlü bir iletişim hakimdir. Bu iletişim stratejisinin arka planında hem cemaat mensuplarını doğrudan bilgilendirmek ve eğitmek hem de yeni sempatanlar kazanmak vardır.

- Bu online mecralarda dini grubun inanç esaslarının, misyonunun ve amaçlarının profesyonel bir biçimde ifade edildiği ve paylaşıldığı görülmektedir. Bu sanal ortamda hâkim olan düşünce, religion online teorisine uygun olarak, bu dini grubun etkinliğidir. Online mecralarda, henüz internet bu din anlayışının dili üzerinde etkin değildir.

- Bu çalışmanın bir diğer sonucu da bu sitelerin dini grup dinamiğini pekiştirmeye hizmet ettiğidir. Bu pekiştirme dini meseleleri tartışmak, dini konuların paylaşıldığı sanal ortamlar oluşturmak ve sıkça sorulan sorulara cevap vermek yoluyla sağlanmaktadır.

- Özellikle YouTube videolarının izlenme ve tıklanma oranı ile online hesapların takipçi sayısı oldukça yüksektir. Bununla beraber videoların altına yapılan yorumlar, ciddi anlamda etkileşimin de olduğunu göstermektedir.

- Tevhid ve Sünnet Cemaati tarafından yönetilen sitelerin temel işlevi propaganda yapmak ve bilgi vermektir. Bu tür online mecralarda hâkim olan din dilinin belirleyicisi dini grubun bizatihi kendisidir. Ancak ileriki zamanlarda internetin veya dijital dünyanın kendisinin din dili üzerinde etkili olacağı veya din yorumunun sunumu ile internet kültürü arasında karşılıklı etkileşimin olacağı tahmin edilebilir.

- Tevhid ve Sünnet Cemaati tarafından yönetilen siteler, hem dini bilgiyi insanlara ulaştıran bir araç hem de dini ideolojiyi yansıtan bir aynadır. İnternet sayesinde dini bilgi, geniş kitlelere ulaşmakta ve böylece dini grubun etki ağı genişlemektedir.

Kaynakça

Abdelhaleem, Tariq. *The Counterfeit Salafis: Deviation of the Counterfeit Salafis from the Methodology of Ahlul Sunnah Wal-Jama'ah*. Canada: Al-Attique Publishers, 2004.

- Ali, Mohamed Bin. *The Roots of Religious Extremism: Understanding the Salafi Doctrine of Al-Wala' wal Bara*. London: Imperial College Press, 2016.
- Akgül, Mehmet. "Dijitalleşme ve Din". *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi* 17/2 (2017), 191-207
- Aydınlık, "İŞİD zanlısı Bayancuk'a 7 gözaltı 5 tutuklama 4 tahliye 2 salıverme," <https://www.aydinlik.com.tr/isid-zanlisi-bayancuk-a-7-gozalti-5-tutuklama-4-tahliye-2-saliverme-turkiye-eylul-2017> (Erişim 15 Mart 2021).
- Bahar, Halil İbrahim. *Sosyoloji*. Ankara: USAK Yayınları, 2005.
- Bunt, Gary R. *Islam in the Digital Age: E-Jihad, Online Fatwas and Cyber Islamic Environments*. London: Pluto Press, 2003.
- Brasher, Brenda E. *Give me That Online Religion*. San Francisco: Jossey-Bass Inc., 2001.
- Biyografi. <https://ebuhanzala.kim/biyografi> (Erişim 10 Mart 2021).
- Campbell, Heidi A. *When Religion Meets New Media*. London: Routledge, 2010.
- Castells, Manuel. *The Rise of the Network Society: The Information Age Economy, Society, and Culture*, United Kingdom: Blackwell Publishing, 2010.
- Dawson Lorne L.- Cowan, Douglas E. "Introduction". *Religion Online: Finding Faith on the Internet*. ed. Lorne L. Dawson-Douglas E. Cowan. 1-17. London: Routledge, 2004.
- Dilber, Fadime. "Seçmenlerin Kitle İletişim Araçlarından Aldığı Siyasal İçerikli Bilgilerden Etkilenme Düzeyi; Karaman İli Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması". *e-gifder: Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1/4 (2012), 33-105.
- Ebu Hanzala Kim, "*İnternet Kullanma Adabı*" <https://ebuhanzala.kim/yazi/inter-net-kullanma-adabi> (Erişim 20 Mart 2021).
- Ebu Hanzala Kimdir?. <https://ebuhanzala.kim/biyografi> (Erişim 10 Mart 2021).
- Ebuhanzala.kim, (Erişim 20 Mart 2021).
- Ebu Hanzala Hoca, <https://www.youtube.com/channel/UCJKdCugWOjsw1v-gaWr-M1yQ/featured> (Erişim 22 Mart 2021).
- Evrensel, "İŞİD hücrelerinin liderliğini Halis Bayancuk'un yaptığı iddiası doğru mu?" <https://www.evrensel.net/haber/86867/isid-hucrelerinin-liderligini-halis-bayancukun-yaptigi-iddiasi-dogru-mu> (Erişim 12 Mart 2021).
- Haber Bülteni", <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/OpenPdf?p=LKurzr7WkeNji-8U6w1ukIUvz60Loclks7sIDzLjf7cmgfWzx7T6a1OU88eMOS0Lxr->

D7xLOI6bIYxChAphJV0MxPG7WLajwjb1ASeZ7rxJfs= (Erişim 2 Şubat 2021).

Hadden, Jeffrey K.-Cowan, Douglas E. "The Promised Land or Electronic Chaos? Toward Understanding Religion on The Internet". *Religion on the Internet: Research Prospects and Promises*. ed. Jeffrey K. Hadden-Douglas E. Cowan. New York: JAI Press, 2000.

Haberli, Mehmet. *Sanal Din; Tarihsel, Kuramsal ve Pratik Boyutlarıyla İnternet ve Din*. İstanbul: Açılım Kitap, 2015.

Hegghammer, Thomas. "Jihadi-Salafis or Revolutionaries? on Religion and Politics in the Study of Militant Islamism," ed. Roel Meijer. *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*. New York: Oxford University Press, 2014.

Helland, Christopher. "Online- Religion/Religion Online and Virtual Communitas". *Religion on the Internet: Research Prospects and Promises*. Ed. Jeffrey K. Hadden-Douglas E. Cowan. 205-224. New York: JAI Press, 2000.

Hoover, Stewart M. "Din ve Medya". çev. Necmettin Pehlivan-Ahmet Yıldız. *Din Sosyolojisi: Çağdaş Gelişmeler*. der. Peter B. Clarke. 149-173. Ankara: İmge Yayınları.

<https://tevhiddersleri.org>, (Erişim 23 Mart 2021).

<https://tevhiddersleri.org>, (Erişim 23 Mart 2021).

<http://www.tevhiddergisi.org> (24 Mart 2021).

<https://tevhidmeali.com>, (20 Mart 2021).

<https://tevhidmeali.com/mukaddime>, (20 Mart 2021).

International Crisis Group, Indonesia Backgrounder: Why Salafism and Terrorism Mostly Don't Mix?, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-east-asia/indonesia/indonesia-backgrounder-why-salafism-and-terrorism-mostly-dont-mix>. (Erişim 3 Şubat 2021).

Kaya, Mahir. *Dini Sosyalleşmede İnternet ve Sosyal Medya Etkisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Koca, Ferhat. "İslâm Düşünce Tarihinde Seleflilik: Tarihsel Serüveni ve Genel Karakteristiği", *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi* I/1-2 (2005), 15-70.

Krueger, Oliver. "The Internet as Distributor and Mirror of Religious and Ritual Knowledge". *Asian Journal of Social Science* 32/2 (2004), 183-197.

Marshall, Gordon. *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akinhay, Derya Kömürçü. Ankara: Bilim ve Sanat, 1999.

Mertoğlu, M. Suat. "Kaynaklara Dönüş Hareketi: Selefi Bir Talep Mi, Modern Bir Yöneliş Mi?". *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum*

- Tebliğleri*. haz. İsmail Kara-Asım Öz. 145-161. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları, 2013.
- Oyman, Nihat. "Sosyal Medya Dindarlığı". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2016), 125-167.
- Solmaz, Başak vd. "İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama". *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 7/4 (2013), 23-32.
- Salihi, Emin-Göksun, Yenal. *Rapor: Deaş'ın Medya Stratejisi*. İstanbul: SETA, 2018.
- Tevhiddersleri.org, "*Hakkımızda*", <https://tevhiddersleri.org/hakkimizda> (22 Mart 2021)
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *İnternet Kullanımı ve Aile*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2008.
- T24, "İŞİD yöneticiliğinden yargılanan Bayancuk'un tahliye kararına itiraz edildi; cezaevinden çıkmadan yeniden tutuklandı", <https://t24.com.tr/haber/isid-yoneticiligi-nden-yargilanan-bayancuk-un-tahliye-kararina-itiraz-edildi-cezaevinden-cikmadan-yeniden-tutuklandi,871809> (Erişim 18 Mart 2021).
- Wiktorowicz, Quintan. "Anatomy of the Salafi Movement". *Studies in Conflict & Terrorism* 29/3 (2006), 207-239.
- We Are Social, <https://wearesocial.com/blog/2020/01/digital-2020-3-8-billion-people-use-social-media>. (Erişim 1 Şubat 2021).
- Vardı, Recep. "İnternet Kullanıcılarının Dini İçerikli Kullanım Alışkanlıkları". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/28 (2012), 101-138.
- Yakışır, Gizem. *İletişim ve Propaganda Teknikleri Açısından Dini Gruplar*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Yakışır, Gizem-Bilgin, Vejdi. "Dini Gruplar, Medya ve Propaganda: Türkiye'deki Dört Dini Grup Üzerine Göstergibilimsel Bir Çözümleme". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (2019), 337-369.
- Yamaç, Muhammed. "Sosyal Medyada Dini Topluluklar". *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 4/1 (2020), 101-122.
- Yener, İbrahim "Medya ve Din", *Din Sosyolojisi El Kitabı*. ed. Niyazi Akyüz-İhsan Çapçoğlu, 379-392. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.